

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ρ Ε Κ Β Ι Ε Μ

Η Ο Μ Ο Σ Α Ρ Ι Ε Ν Σ

Μ Ε

Ο Τ Ε Λ Ε Υ Τ Α Ι Ο Σ Τ Ο Υ Γ Ε Ν Ο Υ Σ

Κ Ρ Ε Σ Ε Ν Τ Ο ;

Τ Ω Ν Α Ν Θ Ρ Ω Π Ω Ν

Δ Ο Κ Ι Μ Ι Ο

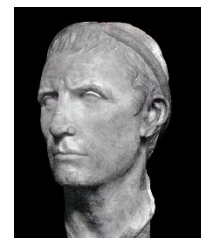
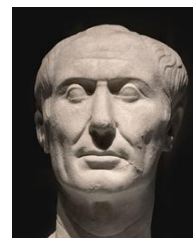
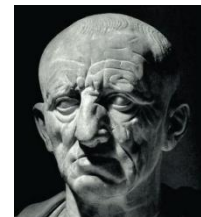
Τ ό μ ο ς Α '

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Μ.Π.

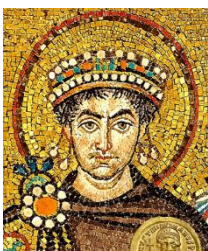
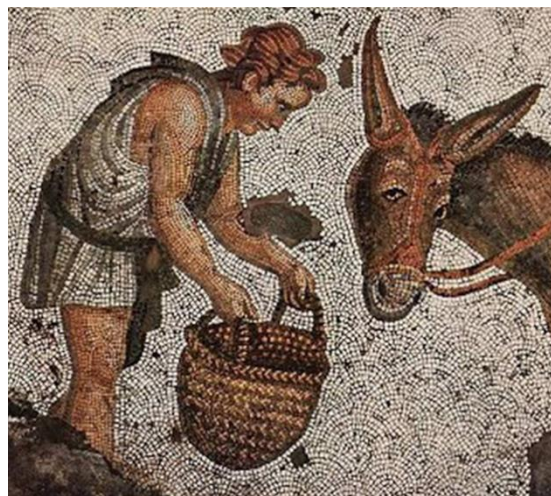
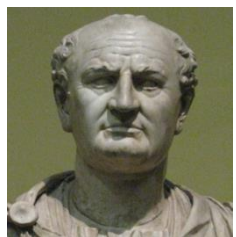
Παρουσίαση 3

*Ο Νείλος: κοιτίδα γένεσης της
ανθρωπότητας*

Η παρακάτω παρουσίαση του δοκιμίου συμπυκνώνει την έντυπη έκδοση, διευκολύνοντας παράλληλα την προσβασιμότητα του αναγνώστη σε ένα σύνθετο εγχείρημα, μέσω του οπτικού και διαχειριστικού πλεονεκτήματος μιας διανθισμένης και με πρόσθετη εικονογραφία ηλεκτρονικής παρουσίασης

Οι προσφυγή του απαιτητικού ερευνητή αναγνώστη στο έντυπο κείμενο προσφέρει αναλυτικότερη αποτύπωση του ορίζοντα των γεγονότων και τα τεκμηριώνει συστηματικά μέσω υποσημειώσεων με βιβλιογραφικές κυρίως αναφορές.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ρ Ε Κ Β Ι Ε Μ

HOMO SAPIENS

Μ Ε

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΚΡΕΣΣΕΝΤΟ;

ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΔΟΚΙΜΙΟ

Τόμος Α'

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Μ.Π.

Σύνοψη περιεχομένων Α' τόμου

- Οδοιπορικό στο δοκίμιο
  - Πρώτο Κεφάλαιο
  - Πολυδιάστατο της προέλευσης του «συμβάντος» homo sapiens
  - Γένεσις, ελεύθερο βάδην στην Προϊστορία
- Δεύτερο Κεφάλαιο
  - Πρώτο μέρος της ιστορικής περιόδου: Οι πέντε χιλιετίες επικυριαρχίας της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής στις κοινωνικές εξουσίες. (≈ 3500π.Χ. μέχρι 1500μ.Χ.)
  - Άρχοντες, οι μεγαλοϊδιοκτήτες γης

ΠΡΩΤΟ
ΜΕΡΟΣ
ΤΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΕΠΙΚΥΡΙΑΡΧΙΑ
ΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΟΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ 4ης π.Χ. ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ ΣΤΟ 1492 μ.Χ.,
ΤΗΝ ΟΨΙΜΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟ ΚΟΛΟΜΒΟ

Ο Νείλος: κοιτίδα γένεσης της ανθρωπότητας

- **Κατάλληλο κλιματικό περιβάλλον, για την εξελικτική διαδικασία του διποδισμού**
  - Ο ποταμός Νείλος συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση του κατάλληλου φυσικού περιβάλλοντος για τη γένεση της οικογένειας των ανθρωπίδων στην ανατολική Αφρική και των μετέπειτα εξελικτικών τους βημάτων προς το είδος μας.
  - Στις σαβάνες γύρω από τους παραποτάμους του Νείλου, στη σημερινή Αιθιοπία, ανιχνεύθηκε πριν από τέσσερα εκατομμύρια χρόνια ο διποδισμός, το αποφασιστικό πρώτο βήμα κατά την εξέλιξη των ανθρωπίδων.
  - Αξιοποιώντας κυρίως το ενεργειακό πλεονέκτημα του διποδισμού, τη μεγάλη εξοικονόμηση ενέργειας κατά τις μετακινήσεις τους και τη διοχέτευση του πλεονάσματος για την ανάπτυξη του ενεργοβόρου εγκεφάλου τους, οι ανθρωπίδες εμφάνισαν πριν από δύομισι εκατομμύρια χρόνια το γένος homo, το πλέον εξελιγμένο γένος τους, το δικό μας ανθρώπινο γένος.
  - Ο Νείλος κατέχει την πρώτη θέση στον πλανήτη ως προς το μήκος της διαδρομής. Τα πλούσια σε γόνιμες φερτές ύλες νερά του δημιουργούν στον άξονα της ανατολικής Αφρικής μια εύφορη παραποτάμια περιοχή, μήκους εξήμισι χιλιάδων χιλιομέτρων.
  - Πηγάζουν νοτίως της ζώνης του Ισημερινού, οδεύουν βόρεια και καταλήγουν μετά τον 30ό παράλληλο στο ευρύ δέλτα των εκβολών τους, στη Μεσόγειο θάλασσα.
  - Τα ευεργετικά για τους πρώτους ανθρωπίδες βιοκλιματικά χαρακτηριστικά στις παρόχθιες περιοχές του Νείλου διατηρούνται και κατά την τρέχουσα γεωλογική εποχή του Τεταρτογενούς. Πρόκειται για τα τελευταία δύομισι εκατομμύρια χρόνια της ιστορίας του πλανήτη που καλύπτουν την από γενέσεως μέχρι σήμερα πορεία του γένους των ανθρώπων και των ειδών του, με τελευταίο εν ζωή είδος τον homo sapiens.
  - Το σφρίγος της πανίδας και της χλωρίδας αναγεννιέται κάθε χρόνο από τις πλημμύρες του ποταμού σε μια στενή κοιλάδα που λειτουργεί ως θερμοκοιτίδα.

Ο Νείλος: κοιτίδα γένεσης της ανθρωπότητας

• Γεωπολιτική συγκρότηση της αρχαίας Αιγύπτου

- Η κοιλάδα του Νείλου συγκροτεί, σε βάθος δύο χιλιάδων χιλιομέτρων από τις εκβολές του ποταμού, το αφρικανικό τμήμα της Εύφορης Ημισελήνου. Διαφέρει ριζικά ως προς τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της από το περί τη Μεσοποταμία τετραπλάσιο σε μέγεθος ασιατικό τμήμα της:
  - ❖ Η δαιδαλώδης πορεία των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη δημιουργεί στις εκτεταμένες πεδινές περιοχές τους υψομετρικές μικροδιαφορές στο ανάγλυφο που επέβαλαν, αρχής γενομένης από τους Σουμέριους, την κατασκευή ενός πολύπλοκου δικτύου καναλιών για τη διοχέτευση των παγιδευμένων πλημμυρικών νερών στις καλλιεργημένες γαίες κατά την ξηρά περίοδο.
  - ❖ Αντίθετα, η έντονη ετήσια πλημμύρα του Νείλου σε μια κοιλάδα με ομαλή εγκάρσια κλίση, λίπαινε ικανοποιητικά το σύνολο των καλλιεργημένων εδαφών, απαιτούσε ελάχιστα έργα υποδομής για την αποστράγγιση και προσέφερε στους γεωργούς ένα ουσιώδες παραγωγικό πλεονέκτημα. Το αξιοποίησαν και κατέστησαν επί πολλές χιλιετίες την κοιλάδα του Νείλου σιτοβολώνα των περί την Αίγυπτο πόλεων – κρατών στα παράλια της Μεσογείου και χωρών της δυτικής Ευρώπης.
- Από τη Μεσοποταμία όπου και ανακαλύφθηκαν, μεταφέρθηκαν περί το τέλος της 7ης π.Χ. χιλιετίας και στις φυλές της κοιλάδας του Νείλου η καλλιέργεια των δημητριακών και κατά το δεύτερο μισό της 4ης π.Χ. χιλιετίας η τεχνολογία επεξεργασίας του χαλκού.
- Η ενδογενής γεωργοκτηνοτροφική παραγωγή της Αιγύπτου υπήρξε πάντοτε πλούσια, σε αντίθεση με την ένδεια της αφρικανικής της ενδοχώρας σε μεταλλοφόρα κοιτάσματα. Για την ασφαλή κάλυψη αυτών των ζωτικών αναγκών, η αρχαία Αίγυπτος είχε επεκτείνει από τις αρχές της 3ης π.Χ. χιλιετίας την προς Ανατολάς επικράτειά της στη γειτονική και πλούσια σε μεταλλεύματα ακροτελεύτια μικρή ασιατική λωρίδα, τη χερσόνησο του Σινά.
- Η φημισμένη στον αρχαίο κόσμο Αίγυπτος, δώρο του Νείλου κατά τον Ηρόδοτο και χώρα του Ήλιου κατά το ιερατείο της, διατηρούσε περίοπτη θέση καθ' όλη τη μακρά γεωργοκτηνοτροφική περίοδο στα πολιτισμικά και κοινωνικοοικονομικά δρώμενα των περί τη Μεσόγειο θάλασσα τριών ηπείρων.

Ο Νείλος: κοιτίδα γένεσης της ανθρωπότητας

• Γεωπολιτική συγκρότηση της αρχαίας Αιγύπτου

- Η επικράτεια της αρχαίας Αιγύπτου προέκυψε από τη σύνθεση των δύο προγενέστερων «κρατικών» οντοτήτων της περιοχής, της νότιας Άνω και της βόρειας Κάτω Αιγύπτου, αμέσως μετά την είσοδό τους στην νέα Εποχή του Χαλκού. Το ανάπτυγμα της ενοποιημένης αρχαίας Αιγύπτου στην κοιλάδα του Νείλου εκτεινόταν περί τα δύομισι χιλιάδες χιλιόμετρα από τις εκβολές του και κάλυπτε τα εδάφη των σημερινών κρατών της Αιγύπτου και του βόρειου τμήματος του Σουδάν.
- Το εγχείρημα πραγματοποιήθηκε σταδιακά με στρατιωτικές εισβολές των φιλόδοξων ηγεμόνων της Άνω Αιγύπτου για την ενσωμάτωση της Κάτω Αιγύπτου, μεταξύ 3.200 και 3.000 π.Χ. Αναπαραστάθηκε με ιδεολογική ωμότητα και πολιτική σαφήνεια περί το τέλος της 4ης π.Χ. χιλιετίας στο δίπτυχο του Ναρμέρ: φορώντας το στέμμα της Άνω Αιγύπτου, ο ηγεμόνας της εξουδετερώνει τον αντίπαλο ηγεμόνα της Κάτω Αιγύπτου, αρπάζει και οικειοποιείται το στέμμα του. Ο σφετερισμός έχει την αποδοχή του θεού Ώρου που με μορφή γερακιού παρακολουθεί την αιματηρή ενοποίηση των δύο βασιλείων και εγκρίνει την εγκατάσταση του νικητή ως μόνου ηγεμόνα της πρώτης «παναιγυπτιακής» δυναστείας.
- Η βίαιη προσάρτηση της Κάτω Αιγύπτου κάλυψε τη ζωτική ανάγκη ενιαίου και αποτελεσματικού ελέγχου, τόσο της εσωτερικής ναυσιπλοΐας όσο και της εξόδου στη Μεσόγειο θάλασσα για το εξωτερικό εμπόριο.
- Ακολούθησε μια υποδειγματική για τους αρχαίους χρόνους στελέχωση και οργάνωση των κοσμικών και ιδεολογικών εξουσιών στο σύνολο της νέας αιγυπτιακής επικράτειας. Αναπτύχθηκε σχετικά γρήγορα η κρατική μηχανή με τις πληρέστερες δυνατές για την εποχή εκείνη δομές και λειτουργίες. Υπό τον έλεγχο μιας ισχυρής κεντρικής διοίκησης, εγκατεστημένης στην ιερή πόλη της Μέμφιδας στο βορρά, την αρχαία πρωτεύουσα της Κάτω Αιγύπτου και στη συνέχεια της ενωμένης (Άνω και Κάτω) Αιγύπτου, το «κράτος» λειτουργούσε αποτελεσματικά επί δύο χιλιάδες χρόνια, μέχρι το τέλος της 2^{ης} π.Χ. χιλιετίας.

Ο Νείλος: κοιτίδα γένεσης της ανθρωπότητας

• Γεωπολιτική συγκρότηση της αρχαίας Αιγύπτου

- Το όλο πλέγμα μιας ευσταθούς διακυβέρνησης με προηγμένα εσωτερικά και εξωτερικά χαρακτηριστικά, από το πλήρες φορολογικό σύστημα με καταβολές σε είδος μέχρι την κυρίαρχη στρατιωτική και πολιτική παρουσία της αρχαίας Αιγύπτου στα δρώμενα των μεγάλων δυνάμεων της εποχής του Χαλκού και τα εντυπωσιακά πολιτιστικά και πολιτισμικά επιτεύγματα, συνθέτει ένα υπόδειγμα ολιγαρχικής άσκησης των κοινωνικών εξουσιών στην τότε «πολιτισμένη» ανθρωπότητα.
- Το βαρύ για τη συντριπτική πλειονότητα των υπηκόων τίμημα ήταν ο συνωστισμός τους στην τελευταία κοινωνική τάξη μιας ιδιότυπης κατηγορίας απόκληρων, με εξασφαλισμένες μεν τις στοιχειώδεις για την επιβίωσή τους ανάγκες από την κρατική μέριμνα, στεγανά όμως τα τοιχώματα της διαστρωμάτωσης.
- Το 3.100 π.Χ. εγκαθίσταται η πρώτη από τις τριάντα δυναστείες που κυβέρνησαν την αρχαία Αίγυπτο επί 3.070 χρόνια. Ήδη από τις πρώτες δυναστείες, κατά την περίοδο του Παλαιού Βασιλείου (3100 - 2160 π.Χ.), οι ηγεμόνες αποκαλούνται «Βασιλείς Άνω και Κάτω Αιγύπτου». Στο Μέσο Βασίλειο (2055 - 1650 π.Χ.) και περί την 18η δυναστεία, αρχίζει να χρησιμοποιείται για τον βασιλέα ο τίτλος «φαραώ».
- Η αρχική έννοια της αιγυπτιακής λέξης φαραώ είναι «μεγάλο σπίτι» και υποδηλώνει στη συνέχεια τη φροντίδα του ηγέτη για τη στέγαση και σίτιση όλου του λαού. Η βίαιη ενοποίηση της Κάτω (βόρειας) χώρας με την Άνω ερμηνεύτηκε από την επίσημη ιδεολογία ως έκφανση της ιδιότητας του φαραώ να βάζει τάξη στο χάος. Η απόλυτη υποταγή του λαού στον «σοφό και θεϊκό» φαραώ επιβάλλεται ως σταθερός θεσμός, πόλος αναφοράς και εγγύηση της κοινωνικής ασφάλειας και ευημερίας για το βασίλειο, πηγή αρμονίας και συνέχειας προς την αιωνιότητα, χωρίς εσωτερική ή εξωτερική αμφισβήτηση.
- Κατά το ξεκίνημα της περιόδου του Νέου Βασιλείου (1550 – 1069 π.Χ.) οι φαραώ επιχειρούν την έξοδο από τη μικρή ασιατική χερσόνησο του Σινά για την κατάκτηση εδαφών με πρώτες ύλες και τεχνολογικές πρωτοπορίες. Ο Τούθμωσις Α΄ (1504 - 1492 π.Χ.) ηγήθηκε της πρώτης εισβολής στα εδάφη της σημερινής Συρίας. Ο εγγονός του, Τούθμωσις Γ΄ (1479 - 1425 π.Χ.), συνέχισε τις επιχειρήσεις διείσδυσης στην ασιατική ενδοχώρα.

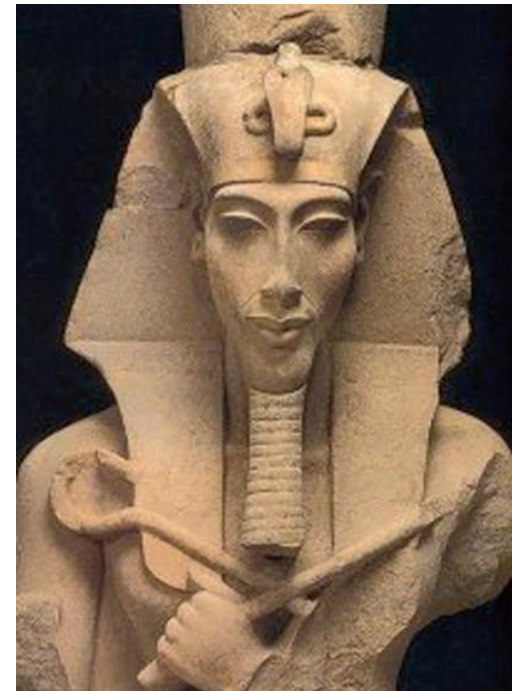

Αίγυπτος, υπερβατική ιδεολογία

Το ανολοκλήρωτο ιδεολογικό άλμα προς τον μονοθεϊσμό

• Περίοδος θεοποίησης των βασιλέων της Αιγύπτου

- Η υπερβατική ιδεολογία των Αιγυπτίων περιελάμβανε πολλές θεότητες, υποταγμένες στον ανθρωπόμορφο θεό Ήλιο, τον Ρα. Κατά τους έξι αιώνες του Παλαιού Βασιλείου, οι βασιλείς δοξάζονται ως γιοι του Ρα, θεοί και οι ίδιοι μετά τον θάνατό τους, προνομιούχοι κάτοχοι ενός ξεχωριστού Κα, του θεϊκού πνεύματος που τους συνέδεε με τον πατέρα Ρα.
- Προς το τέλος της περιόδου του Μέσου Βασιλείου, οι ιερείς επιχειρούν συστηματικά τη συρρίκνωση των θεϊκών ιδιοτήτων των βασιλέων, που τιτλοφορούνται πλέον φαραώ. Η προνομιακή σύνδεση των φαραώ με το θεό Ήλιο απέκτησε τον μεσάζοντα Άμωνα – Ρα, μια νέα ανθρωπόμορφη θεότητα, βασιλεύουσα της Εννεάδας –και στη συνέχεια της Ογδοάδας– των θεών της Αιγύπτου, ελεγχόμενη από τους ιερείς.
- Κατά την περίοδο του Νέου Βασιλείου μετατοπίζεται σταδιακά το κέντρο βάρους της οικονομικής και πολιτικής δύναμης από την κεντρική εξουσία των φαραώ στους πανίσχυρους ιερείς του Άμωνα – Ρα.
- Περί τα μέσα της περιόδου αυτής επιχειρήθηκε, για πρώτη φορά σε οργανωμένη κοινωνία του homo sapiens, το μεγάλο ιδεολογικό άλμα προς τον μονοθεϊσμό: ο φαραώ Αμενχοτέπ Δ' (περ. 1380 – 1334 π.Χ.) τόλμησε την ανατρεπτική μεταρρύθμιση, εξοβέλισε το πάνθεον και εγκαθίδρυσε τη λατρεία του ενός και μοναδικού θεού με την τριαδική μορφή του «πατρός» Ατόν, του «υιού» φαραώ και της συζύγου του φαραώ.
- Προς τιμήν του θεού και πατρός του, ο Αμενχοτέπ επέλεξε το όνομα Ακενατόν και μετακινήθηκε σε μια νέα βασιλική πρωτεύουσα, την Αμάρνα, σε απόσταση ασφαλείας από τον εναγκαλισμό του ιερατείου με το βεβαρυμμένο πολυθεϊστικό παρελθόν.

Αίγυπτος, υπερβατική ιδεολογία

Το ανολοκλήρωτο ιδεολογικό άλμα προς τον μονοθεϊσμό

- **Η μακρά πορεία της αρχαίας Αιγύπτου προς την παρακμή**
  - Εντούτοις, περισσότερο γνωστοί στο ευρύ κοινό της εποχής μας είναι οι ανατροπές αυτής της πρωτοποριακής εξυγίανσης των ιδεολογικών εξουσιών στην αρχαία Αίγυπτο. Ο Τουταγχατόν, γιος και διάδοχος του Ακενατόν, αν και πέθανε πριν κλείσει τα είκοσι χρόνια, γνώρισε μεγαλοπρεπέστατη ταφή επειδή επί της σύντομης βασιλείας του συναίνεσε στην επαναφορά του πολυθεϊσμού:
    - ❖ επέτρεψε την αποκατάσταση της δύναμης των ιερέων του Άμωνα και δήλωσε την υποταγή του, αλλάζοντας το όνομά του από Τουταγχ-ατόν σε Τουταγχ-αμών.
    - ❖ Η παλιννόστηση και ισχυροποίηση του ιερατείου ολοκληρώθηκε από την Νεφερτίτι, χήρα του Ακενατόν που βασίλευσε για λίγο μετά τον πρόωρο θάνατο του γιου τους.
    - ❖ Οι φαραώ που ακολούθησαν δεν αποτόλμησαν νέα μεταρρύθμιση, το κύρος τους και η αποτελεσματικότητα του θεσμού τους εξασθένησαν, οι ιερείς του Άμωνα – Ρα κατέκτησαν τον τελικό στόχο τους, έγιναν οι πραγματικοί κυβερνήτες της Αιγύπτου.

Αίγυπτος, υπερβατική ιδεολογία

Το ανολοκλήρωτο ιδεολογικό άλμα προς τον μονοθεϊσμό

- **Αποδυνάμωση και υποταγή των κοσμικών εξουσιών στο ιερατείο του Άμωνος Ρα**
  - Η αποκαθήλωση και των νεκρών φαραώ στη λαϊκή συνείδηση ζημίωσε κατάφωρα την αρχαιολογία. Ο επί αιώνες συσσωρευμένος πλούτος στους τάφους των φαραώ λεηλατήθηκε, οι τάφοι απογυμνώθηκαν χάθηκαν πολύτιμες πληροφορίες για την πολιτισμική αναστήλωση της εποχής τους.
  - Η εμφανής παρακμή της ηγεμονικής θέσης της Αιγύπτου στον περί τη Μεσόγειο θάλασσα αρχαίο κόσμο προς το τέλος της περιόδου του Νέου Βασιλείου συνδέεται μονοσήμαντα με τη μετατόπιση του κέντρου βάρους των κοινωνικών εξουσιών από τη στιβαρή και ελεγχόμενη κρατική μηχανή στις αλληλοεμπλεκόμενες και ανεξέλεγκτες δομές του ιερατείου και των ναών.
  - Η λειτουργία των ναών και ως κέντρων συσσώρευσης διατροφικών αποθεμάτων στις αποθήκες τους είχε εκχωρηθεί σκόπιμα από τη βασιλική κεντρική εξουσία στο ιερατείο, ήδη από το Παλαιό Βασίλειο:
    - ❖ Στόχος ήταν η αποκεντρωμένη εξασφάλιση της επιβίωσης του λαού στις περιπτώσεις κακής σοδειάς.
    - ❖ Κατά την περίοδο των «παχιών αγελάδων», οι φαραώ ενίσχυαν με επιπλέον δωρεές τον πλούτο των ναών και προσέθεταν έναν ακόμη ναό, τον δικό τους, με τα αναγκαία μέσα για τη συντήρησή του.
  - Μετά τον θάνατο του Ακενατόν η αποκατάσταση του πολυθεϊσμού και η ενίσχυση της δύναμης του ιερατείου γιγάντωσαν την περιουσία των ναών, από τα προϊόντα της οποίας δεν γινόταν βέβαια η παρακράτηση «φόρου» σε είδος υπέρ του κράτους. Η κεντρική εξουσία αποδυναμώθηκε από τους αναγκαίους πόρους για τη συντήρηση ενός αποτελεσματικού κρατικού μηχανισμού:
    - ❖ Στα τέλη της βασιλείας του Ραμσή Γ' (1153 π.Χ.), υπολογίζεται ότι το 1/3 των γαιών ανήκε στα ιερά.
    - ❖ Το ιερατείο του Άμωνος-Ρα κατείχε τα τρία τέταρτα από τις γαίες αυτές και κατέληξε οικονομικά ισχυρότερο σε πολλές περιοχές από την κεντρική φαραωνική εξουσία, την οποία και υποκαθιστούσε, αντί να λειτουργεί συμπληρωματικά με αυτήν. Ήδη προς το τέλος της 2ης π.Χ. χιλιετίας εξασθενούσε και η κεντρική διοίκηση στη χώρα του Νείλου.

Αίγυπτος, υπερβατική ιδεολογία

Το ανολοκλήρωτο ιδεολογικό άλμα προς τον μονοθεϊσμό

- **Αποδυνάμωση και υποταγή των κοσμικών εξουσιών στο ιερατείο του Άμωνος Ρα**
  - Μετά την περίοδο του Νέου Βασιλείου (1550 – 1069 π.Χ.), η παρακμιακή πορεία της αρχαίας Αιγύπτου επιταχύνθηκε και εξελίχθηκε σε δυο διακριτές φάσεις:
    1. Τους επόμενους τέσσερις αιώνες (1069 – 671 π.Χ.) και μέχρι τη Σαϊτική δυναστεία που ξεκίνησε τον 7ο π.Χ. αιώνα, χάθηκαν όλες οι αιγυπτιακές κτήσεις στην Ασία, πολύτιμες πηγές πρώτων υλών,[85] συρρικνώθηκε δραματικά η οικονομική και στρατιωτική ισχύς της χώρας.
    2. Αυτήν την εξασθενημένη κρατική οντότητα της Αιγύπτου κατέλαβαν κατά τη δεύτερη παρακμιακή φάση της, τους επόμενους επτά αιώνες της 1ης π.Χ. χιλιετίας, πρώτα οι Ασσύριοι και στη συνέχεια οι Πέρσες, ο Αλέξανδρος, με τους επιγόνους δυναστείας των Πτολεμαίων, και οι Ρωμαίοι.
  - Όλοι οι κατακτητές απομυζούσαν τον σιτοβολώνα της αιγυπτιακής γης, στηριζόμενοι στην μακραίωνη παράδοση υποταγής του λαού στο εσωτερικό σύστημα εξουσίας. Το ιερατείο τούς υποδεχόταν με τιμές και τους νομιμοποιούσε ως διαδόχους της φαραωνικής δυναστείας, για να διατηρήσει τα προνόμιά του και τον έλεγχο στα ενδοαιγυπτιακά δρώμενα.
  - Η κοσμική ηγεσία του υποτελούς στη ρωμαϊκή πολιτεία βασιλείου της Αιγύπτου υπέπεσε στο σφάλμα της εμπλοκής και στην ενδορωμαϊκή μάχη μεταξύ Μάρκου Αντωνίου και Οκταβιανού για την μονοκρατορία. Με τις ευλογίες του ιερατείου εκτίμησε εσφαλμένα τη δυναμική των εξελίξεων και συστρατεύτηκε με τον πληθωρικό Μάρκο Αντώνιο.
  - Το 31 π.Χ., στη ναυμαχία του Ακτίου, ο αιγυπτιακός στόλος ηττήθηκε από τον ρωμαϊκό υπό τον Οκταβιανό.
  - Η μακραίωνη παράδοση των φαραώ έσβησε το 30 π.Χ. με την αυτοκτονία της Κλεοπάτρας, τελευταίας βασίλισσας της δυναστείας των Πτολεμαίων.

Πυραμίδες της Αιγύπτου

Το κορυφαίο τεχνολογικό και πολιτιστικό επίτευγμα του αρχαίου κόσμου

- **Οι υπερβατικές διαστάσεις του επιτεύγματος**

→ Οι πυραμίδες της Αιγύπτου διατηρούν από τους αρχαίους χρόνους περίοπτη θέση στον παγκόσμιο θαυμασμό και στις αντιγνωμίες των ειδικών ως προς τον πέραν της στέγασης των νεκρών φαραώ σκοπό της ανέγερσής τους. Το γιγάντιο μέγεθος η λειτουργική πολυπλοκότητα, η συμπτωματική ή εγνωσμένη γεωμετρική και πλανητική σημασία ορισμένων διαστάσεων και η αξιοζήλευτη συνολική ποιότητα του τελικού αποτελέσματος χαρίζουν καθ' υπερβολήν στα μνημεία αυτά τα

χαρακτηριστικά ενός κατασκευαστικού γεγονότος με μυθικές ως προς τα μέσα, τη μέθοδο, την προέλευση και τα μυστικά των δημιουργών τους, διαστάσεις.

→ χαρακτηριστικά ενός κατασκευαστικού γεγονότος με μυθικές ως προς τα μέσα, τη μέθοδο, την προέλευση και τα μυστικά των δημιουργών τους, διαστάσεις.

→ Πολλά λέγονται για τον ευρύτερο πολιτικό στόχο της κατασκευής και προβολής των πυραμίδων στον αιγυπτιακό λαό και τους ξένους επισκέπτες ή εισβολείς. Εκ του αποτελέσματος πάντως κρίνεται ότι υπερέβησαν κατά πολύ τη θρησκευτική αποστολή τους, την επιβλητική και καλά προστατευμένη αιώνια κατοικία των φαραώ.

Πυραμίδες της Αιγύπτου

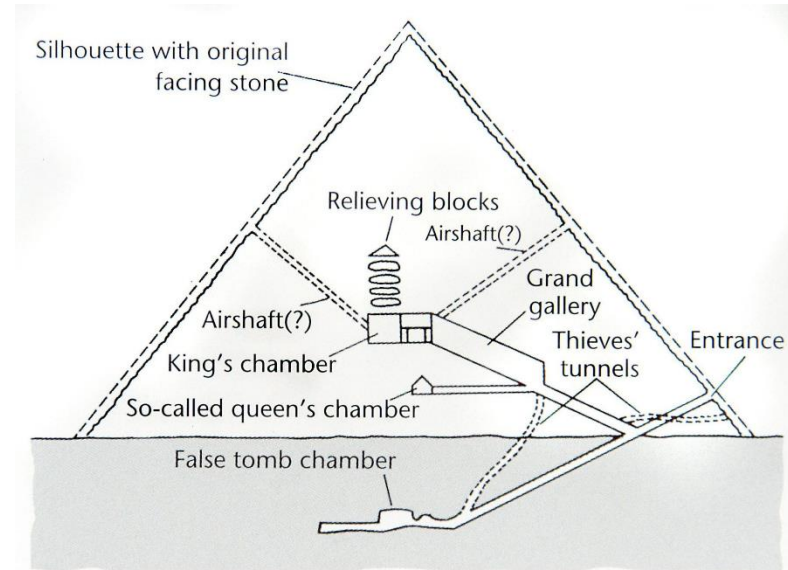
Το κορυφαίο τεχνολογικό και πολιτιστικό επίτευγμα του αρχαίου κόσμου

• Οι υπερβατικές διαστάσεις του επιτεύγματος

→ Οι πυραμίδες της Αιγύπτου συμβόλιζαν στον περί την Μεσογαία θάλασσα αρχαίο κόσμο, με τον όγκο και το σχήμα τους επί δύο τουλάχιστον χιλιετίες τη στιβαρότητα, την ευστάθεια και τη νηφαλιότητα του κοινωνικού συστήματος και της ηγεσίας του στην κοιλάδα του Νείλου. Επισημαίνεται ότι οι πυραμίδες κτίζονταν στο όριο μεταξύ ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και ερήμου. Εικάζεται ότι η επιλογή αυτής της θέσης υποδεικνύει την αποστασιοποίηση του μνημείου από τα μικρά και θνητά ανθρώπινα, την απόδοση τιμών στην υπεράνθρωπη δύναμη και διάσταση που εκφράζεται από το απροσπέλαστο της ερήμου. Εντός των πόλεων ανεγείρονταν ταπεινοί μικροί ναοί και μόλις στο Νέο Βασίλειο οι ιερείς επέβαλαν τον μνημειακό λίθινο ναό στο αστικό τοπίο.

→ Οι απόψεις για τον τρόπο κατασκευής των πυραμίδων συναγωνίζονται σε αριθμό τους μελετητές που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα. Η πρώτη πυραμίδα του Χέοπα στην Γκίζα (φαραώ Χουφού - Χέοψ, 2589 - 2566 π.Χ.), που θεωρείται ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, πρέπει να κατασκευάστηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος της με τη μεταφορά μέσω του Νείλου μεγάλων λίθων από το ασβεστολιθικό πέτρωμα που βρίσκεται στην περιοχή.

→ Οι ειδικοί εκτιμούν ότι για την κατασκευή της, που διήρκεσε τριάντα χρόνια, δούλευαν σε εκτεταμένο και άριστα οργανωμένο εργοτάξιο περί τους δέκα χιλιάδες πειθαρχημένοι χειρώνακτες και εκπαιδευμένοι τεχνικοί όλων των κατηγοριών.

3.20 Section of the Great Pyramid of Khufu, Giza.

Αίγυπτος: ιερογλυφική γραφή

Πρωτοπορία και στο νοητικό επίτευγμα του γραπτού λόγου

- Το νοητικό αριστούργημα του αρχαίου κόσμου

→ Η άλλη μεγάλη κατάκτηση της αρχαίας Αιγύπτου, η σύνθεση και ευρύτατη χρήση της ιερογλυφικής γραφής, εμφανίζεται για πρώτη φορά σε αρχαιολογικά στρώματα που χρονολογούνται περί το τέλος της 4ης π.Χ. χιλιετίας, λίγο πριν από την ενοποίηση της Άνω και Κάτω Αιγύπτου υπό την αιγίδα της 1ης δυναστείας.

- Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, τα ιερογλυφικά προέκυψαν ως αυτοφυές δημιούργημα των διοικητικών ή/και ιδεολογικών υπηρεσιών των βασιλέων, ανεξάρτητο από τη λίγο παλαιότερη σφηνοειδή γραφή των Σουμερίων.
- Η τελική συγκρότηση του γραπτού λόγου των Αιγυπτίων ήταν πλούσια: Περιείχε έναν συνδυασμό 2.000 και πλέον συμβόλων ενός έμψυχου ή άψυχου αντικειμένου, πολλών λογογραμμάτων και αλφαβητικών στοιχείων. Οι λέξεις αποδίδονται μόνο από τα σύμφωνα και το γεγονός αυτό θυμίζει το πολύ μεταγενέστερο φοινικικό σύστημα αλφαβητικής γραφής.
- Από ορισμένα πρώτα ευρήματα ιερογλυφικής γραφής, εικάζεται εύλογα ότι τα αρχικά κίνητρα των Αιγυπτίων για τη δημιουργία γραπτού λόγου ήταν ευρύτερα των αντίστοιχων αρχικών κινήτρων των Σουμερίων.
- Πέραν του πρακτικού στόχου αξιόπιστης λογιστικής καταγραφής για τη διαχείριση του ακίνητου και κινητού γεωργοκτηνοτροφικού πλούτου, τα κείμενα κάλυπταν, ίσως κατά προτεραιότητα, την εμπέδωση και κατοχύρωση των δομικών αρχών και λειτουργικών κανόνων της ιδεολογικής εξουσίας